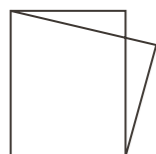

En overset professionsteoretiker: Annemarie Mol

Inge Kryger Pedersen,
lektor, ph.d., Sociologisk
Institut, Københavns
Universitet

Annemarie Mol er professor i antropologi om kroppen ved University of Amsterdam. Mest kendt er hendes bog *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice* fra 2002 med kritik af en perspektivisme, hvor patienter, læger, sygeplejersker m.v. antages at have særskilte perspektiver på den samme sygdom. Hendes fokus er ikke, hvordan man kan tænke eller forstå en bestemt sygdom forskelligt, men hvordan den samme sygdom er "multi-ontologisk", dvs. altid mere end én bestemt ting på samme tid. Mol selv ville sandsynligvis undre sig over at indgå i portrætter af 'oversete professionsteoretikere'. Jeg har gladeligt taget imod invitationen til alligevel at præsentere indblik i hendes arbejde – uden at hun kan tage til genmæle – ud fra etiketten professionsteoretisk og med det ærinde også som overset. Udfordringen har jeg set som et frugtbart benspænd, der giver lejlighed til at få sat nogle ord

på, hvordan hendes arbejde kan bidrage til professionsforskningen.

I denne korte tekst vil jeg først præsentere og eksemplificere dele af Mols åbne, praktiografiske værktøjskasse, der bevæger sig rundt i professionelles arbejdsgange på et hospital. Jeg vil gerne give inspiration til, hvordan Mols praktiografi kan bidrage til professionsstudier og måske fremover i mere udbredt grad optræde i sådanne. Selvom jeg især har Mols bog om *The Body Multiple* i hånd og krop, når jeg bevæger mig lidt rundt i hendes forfatterskab, vil andre af hendes bøger og øvrige tekster også indgå og samlet danne afsæt for mit konkluderende bud på, om Mol er en overset professionsteoretiker.

Praktiografisk værktøjskasse

Et af Mols vigtigste forskningsbidrag, som jeg her vil tage afsæt i, er centreret

Hvis vi retter fokus på de professionelle, hun følger i bogen, så er arteriosklerose i den almen praktiserende læges konsultation **smarter ved gang over en vis distance.**

om det multiple objekt. I bogen om den multiple krop (Mol 2002) finder læseren nederst på bogsiderne en eksplicitering af de argumenter og pointer, som de etnografiske beskrivelser øverst på siderne leverer stof til. Eller snarere er der nok tale om en udveksling af beskrivelse og metarefleksion og ikke en tekst, der kommer 'før' den anden. De to teksttyper optræder ikke 1:1 på hver side, men ved fortløbende læsning af begge typer tekst får man ikke kun demonstreret praktiografien, men også begrundet den. Tilegnelser (eller i Mol-sprog: *enactments*) af kilder og dokumentation demonstrerer og føder argumentet, at objektet ikke er givet og en afgrænset entitet, men er i materialiteter, lokationer og praksisser, herunder forskerens. Således udvikler 'virkeligheder' sig i og med praksisser og ændrer sig situationelt og processuelt.

Som såkaldt post-aktørnetværksteoretiker foreslår Mol en "praktiografi" i form af en teori om, at et objekt ikke er noget, der er, men udøves i forskellige situationer (*enactment-in-practice*). Objektet i bogen er sygdommen arteriosklerose (åreforkalkning), og hun demonstrerer en mangfoldighed af sygdommen, alt efter om den udøves gennem et mikroskop, i en patientoplevelse eller en lægeundersøgelse. Hvordan arteriosklerose alligevel gøres til én sygdom, skildrer Mol i hospitalsregi ved at redegøre for et sindrigt koordineringsarbejde. Hvis vi retter fokus på de professionelle, hun følger i bogen, så er arteriosklerose i den almen praktiserende læges konsultation smarter ved gang over en vis distance. Hos radiologen er arteriosklerose lysændringer på røntgenbilleder af benets blodårer. Afhængigt af brugen af teknologi, fx *duplex Doppler scan*, er arteriosklerose nedsat blodhastighed. I kar-

kirurgens beskrivelse er arteriosklerose nedsat blodcirkulation forårsaget af årefortykkelse (stenose), der kan fjernes ved operation. For medicinerne er arteriosklerose en åreforkalkningsproces, der delvist kan forebygges. Blandt patologerne er arteriosklerose dissektioner af vævsprøver. I hematologi-laboratoriet er arteriosklerose for biologerne, biokemikerne og teknikerne klumper i blodet. Alt sammen koordineres ved skemaer, formularer, billeder, konsultationer, konferencer og samles i objektet arteriosklerose.

Med sin praktiografi argumenterer Mol for, at det, der studeres, aldrig er adskilt fra den materialitet, det agerer igennem. Således er det, der i Lægehåndbogen optræder som én sygdom, hos Mol beskrevet som mange 'ting'. Når arteriosklerose er et multipelt objekt ved at være noget andet i et mikroskop, sam-

menlignet med pinefuld gang, som sygdommen også er, ligesom den er nedsat blodhastighed, vil praksiografen også trække på et arsenal af værktøjer forbundet med materialiteter og processer, tid og sted. Værktøjskassen står altid åben. Alle værktøjer kan bruges, nye kan opstå og virke med. Ingen er tilsyneladende per definition, men måske nok i en situation, bedre end andre. Ud over selv at bruge især observationsværktøjer studerer Mol de professionelle arbejds gange og omgang med deres værktøjer. Herved beskrives, hvordan professionsværktøjer omgås med multiple virkeligheder.

Mol rangordner ikke de forskellige professionelle og ej heller deres værktøjer, men viser snarere, hvordan de alle indgår med hver deres faglighed og materialitet i det multiple objekt i kraft af fagspecifikke vurderinger, observationer og målinger. Praksiografen involveres i det multiple objekt med sin færden på gulvniveau i hospitalets laboratorier m.v. og ikke med et udefrakommende fugleperspektiv. Mol stiller sig i sin etnografiske beskrivelse (som hun søger ikke at gøre prescriptive) ikke over eller under det, hun studerer. Der optræder (helst) ikke noget metablik i den analyse, læseren finder på den øverste del af hver side i bogen. Værktøjerne – både udforskerens og de professionelle – er specificeringsmetoder, og læseren følger dem og sygdommen rundt på hospitalet.

Mange professionsforskere vil nok ikke lade sig nøje med de mange praksis- og situationsbeskrivelser øverst på siderne. Hvor er teoriene? Hvor er de professionelle organisationer eller uddannelsesinstitutioner? Hvad med magt- og autoritetsanalyser og politiske kræfter? Vi ser ingen hierarkier eller beskrivelser af

leders rolle. Da Mol ikke er en gængs professionsteoretiker, beskæftiger hun sig ikke direkte med den slags og slet ikke begreber som professioner eller professionelle grupper. Magttematikker får Mol i spil, når hun fx viser, hvordan forskellige professionelle med deres redskaber og vokabularier byder ind med hver deres faglige definitioner og beskrivelser. Andrew Abbott har som gammel kending inden for professionssociologien, især med sin bog *The System of Professions* (1988), beskæftiget sig med professioners definitionskampe. Hvor han på 'meso-sociologisk' vis analyserer professioner og jurisdiktioner med relationer til legalitet og politik, anlægger Mol snarere et Foucault-inspireret blik (jf. fx Foucaults *Klinikkens fødsel*, da. 2000) på magt, men mere mikroorienteret. Trods inspireret forholder hun sig yderst kritisk til Foucault, når hun i gulv- og kropshøjde beskriver mikromagt- og vidensprocesser på et hospital. Med praksiografiens fokus på 'modes of ordering', på processer i stedet for på 'order' som en definerende helhed, argumenterer hun (se fx 2002, s. 66-70) for at undersøge det, der gøres, og ikke lade praksisser være forklaret ud fra en given orden.

Hvordan kan praksiografien bidrage til professionsstudier?

Mols multiontologiske bidrag har særlige metodologiske implikationer. Hendes arbejde er betinget af forskning 'på gulvet', hvilket i professionel viden og praksis demonstrerer kompleksitet (som et særligt narrativt tema eller organiserende princip, jf. hendes tekster, inkl. opdelingen af dem i Mol 2002; om "Complexities", se også Mol & Law 2002). Med sin artikel "Kompleksitet og systematik i professionsforskning", i et nyligt nummer

af *Tidsskrift for Professionsstudier* (nr. 30, 2020), tager Marie Østergaard Møller afsæt i et generelt manglende engagement i professionsforskningen, hvad angår systematisk at trække på professionernes egen viden og deres egne data om det professionelle arbejde. At følge Møllers opfordring til at fremme "kompleksitet og systematik" i et fokus på professioners viden og egne data kan vi som professionsforskere naturligvis gøre ved brug og udvikling af mange forskellige metoder og teorier. Møller nævner andre metoder og tilgange end Mols, og måske betydningen af "kompleksitet" også er en anden. Jeg vil dog mene, at Mols argument om multiple ontologier motiverer og foranlediger forskning, som Møller efterlyser.

Læseren af *The Body Multiple* (Mol 2002, se også fx Heuts & Mol 2013) konfronteres med professionel viden og praksis, som ifølge Møller forsvinder ud af syne i udbredte professionsstudier, der med struktur og orden forklarer professionel forandring i stedet for at undersøge *tilblivelser* af struktur og orden (se fx Blok et al. 2019a for et bud på sidstnævnte ved at vise, hvordan forskellige professionelle grænsearbejdsformer er i spil i professionelle forandringer). Uden at Mol særligt undersøger professioner, fremgår det alligevel i hendes demonstration, ofte med professionelle 'egne data', af arteriosklerose som et multipelt objekt, hvor forskelligartede de respektive professioners arbejdsområder, materialiteter, vokabularier og praksis er.

Velfærdsstat og -politik kan være med til at forklare aspekter af professionelt arbejde og forandringer (jf. Kristensen 2020) på eksempelvis hospitalerne, men de professionelle viden og praksis virker

Mol rangordner ikke de forskellige professionelle og ej heller deres værktøjer, men viser snarere, hvordan de alle indgår med hver deres faglighed og materialitet i det multiple objekt i kraft af fagspecifikke vurderinger, observationer og målinger.

også tilbage på velfærdsstat og -politik (se fx Blok et al. 2019a og 2019b). De professionelle skal udføre arbejdet og har også uddannelsen, opøver eksperitisen i og har kapaciteten til ofte dagligt at finde løsninger på problemer. Vanskeligheder, fx på et hospital, som Mol udforsker, kan imidlertid opstå, hvis der ikke også konstant er et velfungerende koordineringsarbejde i gang, herunder på tværs af professioner. Sådanne koordineringer beskrives af Mol ikke ved lovtermer, velfærdstatsordninger og new public management-tendenser, men fx ved diagnosticeringer, hvor prøveresultater, billeder, journaler og meget andet indgår. Dagligt koordinerer personalets morgenkonferencer de forestående aktiviteter. Med lidt større mellemrum koordinerer større, faglige, måske internationale, konferencer vigtig viden til videre samling og anvendelse.

Med den nuancering er det muligt – om end ikke hendes fokus, så derfor heller ikke denne teksts bidrag – at forestille sig, hvorledes Mols praksiografiske arbejde med professionelle viden, evalueringer og koordineringer vedrørende arteriosklerose (og sundhed, se Mol 2008, og tomater, se Heuts & Mol 2013) i videre forskning mere systematisk kunne vise et samspil med uddannelses-, markeds- og politiske arenaer, nationalt og globalt.

Er Mol en oversat professionsteoretiker?

Hvis man følger Møllers opfordring ovenfor og hendes argument for, hvad der er centralt for aktuelle professionsstudier, nemlig at "bygge bro mellem professionsviden og videnskabelig metode uden at gå på kompromis med hverken vidensgrundlaget eller den videnskabe-

lige systematik" (2020, s. 23) vil jeg konkludere, at Annemarie Mols praksiografi vil kunne hjælpe og er blevet oversat. Jeg har ikke her så eksplicit forholdt mig til hendes epistemologikritik, virkelighedsbegreb eller (mod)argumentationer omkring "the realm of meaning" (Mol 2002, s. 8-12) – eller, kort sagt, til den post-ANT-tilgang, hun har været med til at frembringe, især i samarbejde med John Law. Jeg har sat fokus på at videregive blik ind i Mols arbejde som bidrag og inspiration til professionsforskning i den forstand, Møller (2020) efterlyser den, og her slået flere anbefalingstoner an.

Om Mol er en oversat professionsteoretiker, afhænger naturligvis af, hvordan man forstår og arbejder med teori. En vigtig bestanddel af Mols arbejde er oplystninger, snarere end at sammenfatte i begreber og færdigudviklede teorier.

For en tydelig demonstration af dette kan jeg anbefale Heuts & Mols "What is a good tomato" (2013) med artiklens bud på forskellige registers for vurderinger af, hvad en god tomat er for dem, der på forskellig vis arbejder med tomater – om det er kokke eller avlere, sælgere eller frøudviklere. Frem for at udvikle relationer mellem veldefinerede begreber og generalisere oplister Mol (sm. m. Heuts o.a.) observationer, helst så mange og i et så bredt og uafgrænset, men også uafgrænset, spektrum som muligt. Observationer, der udvikler sig med det, de rækker ind i og bevæger sig med. Hendes bidrag, såvel metodologisk som teoretisk, er ikke baseret på og søger heller ikke former for orden og struktur, men involverer sig på kaleidoskopisk vis i ordningsprocesser. Således har hun sandsynligvis også skullet slå knude på sig selv ved at indskrænke sig til to forskellige tekstformer på (stort set) hver side i sin bog om den multiple krop. Hendes praktiografiske bidrag er i konstant bevægelse, ikke kun igennem hospitalsgangene, men også teoretisk. Med denne tekst har jeg ved at fokusere på eksempler i hendes praktiografiske arbejde forhåbentlig vist, hvordan hendes metodologiske bidrag i form af praktiografien er uadskilleligt fra innovativ teoretisering af det multiple objekt.

Især Mols bog om *The Body Multiple* er ikke bare velkendt i STS-litteraturen; den vandrer videre i fagdiscipliner og historien, uden tvivl langt ind i fremtiden. Men er den kendt i professionsstudier? Måske i nogle få, men den er sjældent brugt. Selv er jeg blevet dybt inspireret af at læse den og andet af Mols arbejde, uden dog direkte at anvende det i min forskning – endnu. Særligt er jeg inspireret af hendes praktiografiske værktøjskasse og af hendes teoretiseringer omkring multiple ontologier. Hos Mol sættes der med 'virkelighed' aldrig to streger under et facit. Arteriosklerose ændrer sig i og med en ny arbejdsgang eller teknologi på hospitalet. Således har vi set, hvordan en praktiografisk beskrivelse også tilbyder andre beskrivelser af arteriosklerose end den, man vil finde i Lægehåndbogen. Og da professionsforskere sjældent er læger, men andre professionelle, der følger mange forskellige professionelles arbejdsgange, fagligheder og organisationer, er det tankevækkende, hvor overset Mols arbejde er i professionsforskningen. En hurtig søgning i centrale, samfundsvidenskabelige professions-tidsskrifter som *Professions & Professionalism* og *Journal of Professions and Organization* resulterer i et fund på i alt én artikel, der refererer til ét af Mols værker (Mol 2002). *Tidsskrift for Professionsstudier* følger godt med ved at

kunne levere én artikel med reference til Mol.

Relevansen af Mols arbejde for professionsstudier demonstreres, når sygdom (eller tomater) er et objekt, der ikke er givet af biomedicinen (eller gastronomien), men er mere end det. Ikke ved at tilføje biomedicinen (eller gastronomien) et antropologisk perspektiv, men ved at vise, at en sygdom (eller en god tomat) er mere end én 'ting'. Herved knyttes sygdomsobjektet heller ikke sammen med en profession eller få professioner, men Mol får vist paletten af professionelle involveret i arteriosklerose. Med bogen om den multiple krop bidrager hun med et arbejdspladsstudie, som er sjældent set i professionsforskningens landskab, hvor mono-professionelle organisationsstudier er udbredte. Vi føres med praktiografien i afsøgningen og skabelsen af arteriosklerose som multipelt objekt igennem praksis og viden blandt mange forskellige professioner på et hospital. Så ja, ved at problematisere, at en given virkelighed, eksempelvis en hierarkisk professionsorden, går forud for professionel praksis, og i stedet demonstrere, at virkelighed konstant og aktivt indgår og formes i og med omgangen med den, er Annemarie Mol en oversat professionsteoretiker.

REFERENCER

Abbott, A. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: The University of Chicago Press.

Blok, A., Lindstrøm, M.D., Meilvang, M.L., & Pedersen, I.K. (2019a). Ecologies of boundaries: modes of boundary work in professional proto-jurisdictions. *Symbolic Interaction*, 42(4), 588-617. <https://doi.org/10.1002/symb.428>.

Blok, A., Pedersen, I.K., Meilvang, M.L. & Lindstrøm, M.D. (2019b). New Professional Projects in the Glocal Welfare State? *Discover Society*, 69. <https://discoversociety.org/2019/06/05/new-professional-projects-in-the-glocal-welfare-state/>.

Foucault, M. (2000 [1963]). *Klinikkens fødsel*. København: Hans Reitzels Forlag.

Heuts, F. & Mol, A. (2013). What is a good tomato? A case of valuing in practice. *Valuation Studies*, 1(2), 135-146.

Kristensen, J.E. (2020). Samtidsdiagnostik og tendensanalyse i professionsforskningen. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 30, 6-15.

Mol, A. (2002). *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice*. Durham: Duke University Press.

Mol, A. (2008). *The Logic of Care: Health and the Problem of Patient Choice*. London: Routledge.

Mol, A. & Law, J. (2002). Complexities. An introduction. I: J. Law & A. Mol (red.), *Complexities: Social Studies of Knowledge Practices* (s. 1-23). Durham, N.C.: Duke University Press.

Møller, M.Ø. (2002). Komplexitet og systematik i professionsforskning. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 30, 16-25.